

مطالعه دیر ثبتي وقایع زیستی ولادت و فوت و عوامل اجتماعی، اقتصادی موثر بر آن در شهرستان مشهد در سال ۸۸

فصلنامه جمعیت، بهار ۹۱

معصومه مومن طایفه
• کارشناس ارشد جمعیت شناسی

دکتر مجید کوششی
• استادیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

چکیده

آمار ثبت وقایع حیاتی چهارگانه یعنی تولد، ازدواج، طلاق و مرگ در بسیاری از کشورهای در حال توسعه با نقایص و نارسایی‌هایی همراه است. اساساً نواقص موجود ناشی از عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی می‌باشد که این اطلاعات را اغلب دچار نوسان می‌کند. لذا یکی از مشکلات اطلاعات ثبتی عدم پوشش کامل وقایع حیاتی به خصوص در واقعه فوت می‌باشد. در این پژوهش مشکل عوامل دیرثیتی وقایع زیستی شهرستان مشهد در سال ۱۳۸۸ مورد مطالعه قرار گرفته است و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی اعلام‌کنندگان وقایع ولادت و فوت و مشخصات صاحب سند ولادت و فوت و عوامل موثر بر دیرثیتی و یا کم‌ثبتی ولادت با ثبت تأخیر بیش از یکسال از تاریخ وقوع و ثبت در مهلت قانونی طراحی و بررسی شده است. روش پژوهش به صورت تحلیل ثانویه می‌باشد. جامعه آماری شامل مراجعه‌کنندگانی است که برای اعلام ولادت و فوت‌های ثبت شده با تأخیر بیش از یکسال به اداره شهرستان مشهد در سال ۱۳۸۸ مراجعه کرده‌اند و وقایع را به ثبت رسانده‌اند. ابزار تحقیق شامل چهار پرسشنامه است در قسمت تجزیه و تحلیل داده‌ها با بهره‌گیری از آزمون و شاخص‌های آماری به توصیف و استنباط داده‌ها می‌پردازد. سپس با توجه به سطح سنجش متغیرهای مورد بررسی از آزمون‌های کای اسکوئر، گاما، ضریب همبستگی پیرسون، آماره Eta، ضریب همبستگی کندال و ضریب همبستگی Phi استفاده شده است. نتایج نشان داد: مهمترین عوامل عدم ثبت به موقع ولادت و فوت با تأخیر بیش از یکسال در این پژوهش عبارتند از: عدم اطلاع از قوانین ثبت احوال، بیسوادی اعلام‌کنندگان و مشکلات خانوادگی، استفاده از بیمه خدمات درمانی، استفاده از معافیت فرزند دوم، عدم نیاز به ابطال شناسنامه، فقدان شناسنامه والدین، استفاده از گواهی انحصار وراثت و وجود پرونده فاقد ورقه بزرگسال.

واژگان کلیدی: دیرثیتی ولادت و فوت، ثبت در مهلت قانونی، ثبت با تأخیر بیش از یکسال

• بیان مسئله

یکی از مهمترین مشکلات ثبت وقایع حیاتی عدم ثبت به موقع ولادت و فوت در مهلت مقرر می‌باشد. مهلت قانونی ثبت موالید در ایران حداکثر تا ۱۵ روز بعد از تولد و مهلت اعلام ثبت فوت تا ۱۰ روز پس از وقوع آن می‌باشد. باید توجه داشت که به دلایل مختلف ثبت وقایع حیاتی در کشور ما در هیچ زمانی کامل نبوده است و کوشش بسیاری در سال‌های اخیر آغاز شده، که دیرثبتی دو واقعه ولادت و فوت حل شود. ولی با اینحال هنوز در بعضی از استان‌ها با مشکل دیرثبتی و کم ثبتی ولادت و فوت مواجه هستیم. هدف اساسی از این بررسی مطالعه دیرثبتی وقایع زیستی ولادت و فوت شهرستان مشهد می‌باشد که چرا مراجعه کنندگان به موقع برای ثبت ولادت و فوت به اداره شهرستان مشهد مراجعه و اقدام به ثبت ننموده‌اند و اکنون که مراجعه کرده‌اند به چه علت می‌باشد. باید توجه داشت که اعلام کنندگان ثبت ولادت و فوت کلید اصلی در پوشش ثبت به موقع می‌باشد. لذا شناسایی دلایل عدم مراجعه مردم برای ثبت به موقع واقعه ولادت و فوت مسائل مهم این تحقیق و در صورت حل این دو مسئله مهم و ارائه راهکارهای مناسب برای شهرستان مشهد می‌توان پوشش وقایع حیاتی، خصوصاً در ثبت مرگ و میر را تا سطح قابل قبولی افزایش داد. با بررسی آمار شهرستان مشهد در رابطه با کیفیت ثبت وقایع در سال ۱۳۸۸ از تعداد ۶۱۶۴۶ واقعه ولادت، تعداد ۵۰۳۴۲ واقعه ولادت در مهلت قانونی ۱۵ روز (حدود ۸۱٫۶ درصد) به ثبت رسیده و از تعداد ۱۵۷۱۷ واقعه فوت تعداد ۱۲۷۳۳ فوت در مهلت قانونی ۱۰ روز (حدود ۸۱ درصد) به ثبت رسیده است. بنابراین اهمیت بررسی ۱۸٫۴ درصد و ۱۹ درصد باقیمانده ضروری بوده و به عنوان یکی از مسائل مهم در افزایش پوشش ثبت وقایع حیاتی می‌باشد و دانستن این علت که چرا پس از وقوع رویداد برای ثبت آن مراجعه ننموده‌اند؟ و به خاطر چه نیازی اکنون برای ثبت واقعه مراجعه کرده‌اند؟ جهت دسترسی به پوشش کامل از اهمیت فراوانی برخوردار است.

• اهداف تحقیق

به طور کلی می‌توان اهداف این پژوهش را در سه بخش تقسیم نمود:

۱-۲-۱ اهداف کلان

شناخت عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و جمعیت شناختی بر دیرثبتی ولادت و فوت

۱-۲-۲ اهداف خرد

بررسی رابطه تأثیر ویژگی‌های عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و جمعیت شناختی اعلام کنندگان بر دیرثبتی ولادت و فوت

۱-۲-۳ اهداف کاربردی

الف) ارتقاء پوشش و کیفیت بخشی به صحت و اعتبار آمارهای حیاتی

ب) دسترسی به آمارهای صحیح و آمارهای مطلوب از طریق پوشش کامل شهرستان

ج) به کارگیری راه و روشهای جدید از طریق استفاده از سیستم‌های پیشرفته

د) شناخت ویژگیهای منطقه و تفاوت با دیگر شهرستان‌ها براساس ویژگی و وضعیت و امکانات موجود در آن

شهرستان

ه) دستیابی به تکنیک‌ها و روشهای نوین ثبت، جمع آوری، توصیف و تحلیل آمارهای وقایع حیاتی

• اهمیت تحقیق

تولید آمارهای دقیق و صحیح ثبتی یکی از اهداف و دغدغه‌های اصلی کشور است. اهمیت ثبت به موقع وقایع حیاتی به حدی است که یکی از شاخص‌های بارز توسعه بوده و با توجه به اهمیت و حساسیت این وقایع و به دلایلی چون پراکندگی جمعیت و بی‌اطلاعی مردم از وجود این قانون، دوری راه و فاصله زیاد بین مناطق روستایی و عشایری از ادارات و... افرادی که این دو واقعه برای آنها اتفاق می‌افتد در زمان تعیین شده به دفاتر ثبت مراجعه نمی‌کنند. برخی در همان سال وقوع برای ثبت واقعه مراجعه می‌کنند که به آن «ثبت جاری» اطلاق می‌شود و برخی دیگر در طول یک سال ثبتی^۱ پس از وقوع برای ثبت واقعه مراجعه می‌نمایند که به عنوان «ثبت تا یکسال تاخیر پس از وقوع» شناخته شده است. اجرای این نوع پژوهش‌ها که تحت عنوان نظرسنجی اجرا می‌شود و در جوامع مدرن متداول است، کاربرد گسترده‌ای از نظر اعمال مدیریت صحیح در دستگاههای بزرگ دارد اما به دلیل وسعت حوزه جغرافیایی، حیطه این پژوهش در روند پوشش ثبت به موقع، آگاهی از نظرات اعلام کنندگان و دشواریهای انجام به موقع ثبت اجتناب ناپذیر است. (امیرخسروی، ۱۳۷۰، ص ۲۳) نزدیک به یک قرن از ثبت وقایع ولادت و فوت می‌گذرد و به موجب ماده یک قانون ثبت احوال کشور تمام ایرانیان موظفند پس از وقوع یا وقوف بر هر یک از این دو رویداد ولادت و فوت نسبت به اعلام به موقع آن اقدام نمایند با این وجود در حال حاضر هنوز با کم‌ثبیتی و دیرثبیتی این دو واقعه در بعضی از مناطق استانها روبرو هستیم. لذا ایجاد زمینه و بستر مناسب برای پوشش کامل ثبت وقایع حیاتی در سطح شهرستان مشهد بعد از شناسایی عوامل موثر بر دیرثبیتی و کم‌ثبیتی و ثبت به موقع ولادت و فوت و مطالعات پیشین می‌تواند جهت ارتقای ثبت به موقع ولادت و فوت اقدامات ضروری صورت گیرد.

• فرضیات ولادت

- ۱- توزیع پاسخگوییانی که دیرثبیتی ولادت را عدم اطلاع از قوانین ثبت احوال برحسب شغل اظهار نموده‌اند با توزیع پاسخگوییانی که دیرثبیتی ولادت را اطلاع از قوانین ثبت احوال برحسب شغل اظهار داشته‌اند متفاوت است.
- ۲- توزیع پاسخگوییانی که دیرثبیتی ولادت را به علت وجود پرونده فاقد ورقه بزرگسال^۲ برحسب شغل اظهار نموده‌اند با توزیع پاسخگوییانی که دیرثبیتی ولادت را عدم وجود پرونده فاقد ورقه بزرگسال^۲ کرده‌اند متفاوت است.
- ۳- توزیع پاسخگوییانی که دیرثبیتی ولادت را به علت استفاده از بیمه خدمات درمانی برحسب شغل اظهار نموده‌اند با توزیع پاسخگوییانی که دیرثبیتی ولادت را عدم استفاده از بیمه خدمات درمانی برحسب شغل اعلام داشته‌اند متفاوت است.

۱. سال ثبتی واقعه‌ای که در طول یکسال به ثبت می‌رسد یعنی سال وقوع و سال ثبت آن یکی نمی‌باشد.

۲. شامل کسانی هستند که یا پدر و یا مادر ایرانی می‌باشند و فاقد شناسنامه هستند و یا امکان دارد که یکی از والدین یا هر دو ایرانی باشند ولی تاکنون اقدام برای دریافت شناسنامه نکرده‌اند که عموماً در مناطق دورافتاده و حاشیه شهرها زندگی می‌کنند و یا کسانی هستند که در مراکز بهداشتی نگهداری می‌شوند و بدون سرپرستی می‌باشند. اکثر افرادی که دارای پرونده فاقد ورقه بزرگسال می‌باشند عموماً دسترسی به امکانات شهری ندارند، و درحاشیه شهرها زندگی می‌کنند، فاقد پایگاه اقتصادی و اجتماعی مناسب هستند، سطح سوادشان کم است و میزان دسترسی به خدمات کم است و یا کسانی هستند که تاکنون نتوانسته‌اند ایرانی بودن خود را به اتمام مختلف اثبات کنند. به طور مثال والدینی که مسن هستند و فاقد شناسنامه هستند و قادر نیستند برای فرزندشان شناسنامه دریافت کنند. با توجه به ورود بیگانه، بی‌ثباتی دولت‌های همسایه و مهاجرین غیرقانونی که ادعای ایرانی بودن می‌کنند کار را مشکل کرده است و باعث حجم زیادی پرونده فاقد ورقه بزرگسال شده است که نقش ثبت احوال فقط در زمینه شناسنامه فقط صدور شناسنامه است. در حالیکه تعیین تابعیت با وزارت اطلاعات و تشخیص هویت با نیروی انتظامی می‌باشد که خود دارای پروسه طولانی بررسی می‌باشد و نهایتاً شورای تأمین هر شهرستان و یا دادگاه تعیین کننده نهایی صدور و یا عدم صدور شناسنامه می‌باشد. بنابراین به دلایل فوق وجود پرونده‌های فاقد ورقه بزرگسال باعث دیرثبیتی ولادت می‌گردد.

- ۴- توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی ولادت را به علت عدم وجود شناسنامه والدین برحسب سن اظهار نموده‌اند با توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی ولادت را وجود شناسنامه والدین برحسب سن اعلام داشته‌اند متفاوت است.
- ۵- توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی ولادت را به علت عدم اطلاع از قوانین ثبت احوال برحسب سن اظهار نموده‌اند با توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی ولادت را به علت اطلاع از قوانین ثبت احوال برحسب سن بیان کرده‌اند متفاوت است.
- ۶- توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی ولادت را به علت وجود پرونده فاقد ورقه بزرگسال برحسب تحصیلات اعلام نموده‌اند با توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی ولادت را به علت عدم وجود پرونده فاقد ورقه بزرگسال برحسب تحصیلات بیان نموده‌اند متفاوت است.
- ۷- توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی ولادت را به علت عدم اطلاع از قوانین ثبت احوال برحسب تحصیلات اعلام نموده‌اند با توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی ولادت را به علت اطلاع از قوانین ثبت احوال برحسب تحصیلات بیان نموده‌اند متفاوت است.
- ۸- توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی ولادت را به علت دریافت سهام عدالت برحسب تحصیلات اظهار کرده‌اند با توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی ولادت را به علت عدم دریافت سهام عدالت برحسب تحصیلات اظهار کرده‌اند متفاوت است.

• فرضیات فوت

- ۱- توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی فوت را به علت عدم اطلاع از قوانین ثبت احوال برحسب تحصیلات اظهار کرده‌اند با توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی فوت را به علت اطلاع از قوانین ثبت احوال برحسب تحصیلات اظهار کرده‌اند متفاوت است.
- ۲- توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی فوت را به علت مشکلات و سهل انگاری خانوادگی برحسب تحصیلات اظهار کرده‌اند با توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی فوت را به علت عدم مشکلات و سهل انگاری خانوادگی برحسب تحصیلات اظهار کرده‌اند متفاوت است.
- ۳- توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی فوت را به علت عدم معافیت فرزند دوم از سربازی برحسب تحصیلات اظهار کرده‌اند با توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی فوت را به علت عدم معافیت فرزند دوم از سربازی برحسب تحصیلات اظهار کرده‌اند متفاوت است.
- ۴- توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی فوت را به علت نیاز به حصر وراثت برحسب سن اظهار کرده‌اند با توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی فوت را به علت عدم نیاز حصر وراثت برحسب سن اظهار کرده‌اند متفاوت است.
- ۵- توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی فوت را به علت عدم اطلاع از قوانین ثبت احوال برحسب سن اظهار کرده‌اند با توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی فوت را به علت اطلاع از قوانین ثبت احوال برحسب سن اظهار کرده‌اند متفاوت است.
- ۶- توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی فوت را به علت نیاز به ابطال شناسنامه برحسب محل سکونت اظهار کرده‌اند با توزیع پاسخگویانی که دیرثیتی فوت را به علت عدم نیاز به ابطال شناسنامه برحسب محل سکونت اظهار کرده‌اند متفاوت است.

• روش تحقیق

این پژوهش از نوع اکتشافی است و روش جمع آوری اطلاعات روش تحلیل ثانویه^۱ است، که با استفاده از تعداد حجم جامعه آماری و همچنین استفاده از تکنیک پرسشنامه ساخت یافته پیش‌بینی و تهیه گردیده که توسط مأموران تنظیم اسناد ولادت و وفات در شهرستان مشهد، هنگام تنظیم سند سجلی از متقاضی پرسیده شده و فرم‌ها تکمیل گردیده است. این پژوهش در دو مرحله انجام شده و با بررسی آمارهای سال قبل به تفکیک ماه مقرر گردید که دو ماه شهریور و آبان ولادت و فوت‌هایی که با تأخیر بیش از یکسال ثبت گردیده است انتخاب شوند. دلیل انتخاب این دو ماه فراوانی معوقه رویدادهای ذکر شده بیشتر از ماههای دیگر در سال ۱۳۸۷ بوده است. همچنین برای مقایسه کسانی که در مهلت قانونی برای ثبت ولادت و فوت مراجعه کرده‌اند به تعداد ۲۶۶ پرسشنامه برای ولادت و ۱۷۲ پرسشنامه برای فوت جمع‌آوری گردید.

• جامعه و حجم نمونه

پرسشنامه‌ها به طور ۲ مرحله‌ای تکمیل شده است که مرحله اول آن مربوط به ماه شهریور از مجموع ماههای سال ۱۳۸۸ و مرحله دوم آن مربوط به آبان ماه می‌باشد. نحوه جمع‌آوری پرسشنامه‌ها توسط کارشناس اداره ثبت احوال شهرستان مشهد و به هنگام مراجعه حضوری افراد برای اعلام ثبت وقایع ولادت یا فوت و با استفاده از مدارک و مستندات صاحبان واقعه علل دیرثیتی و ثبت به موقع در ماههای مذکور جمع‌آوری گردیده است. با توجه به اینکه تعداد ۲۸۰ واقعه ولادت ثبت شده با تأخیر بیش از یکسال و تعداد ۱۷۲ واقعه فوت‌های ثبت شده با تأخیر بیش از یکسال در ماههای شهریور و آبان ثبت گردیده‌اند، لذا کل جامعه مورد نظر مورد سنجش قرار گرفت که تعداد ۲۶۶ پرسشنامه مورد قبول برای ولادت و تعداد ۱۷۲ پرسشنامه برای فوت استفاده گردید، یعنی کل جامعه مورد نظر مورد پرسش قرار گرفت. برای مقایسه علل دیرثیتی با ثبت در مهلت قانونی به همان تعداد ۲۶۶ پرسشنامه برای علل ثبت ولادت در مهلت قانونی و تعداد ۱۷۲ پرسشنامه برای علل ثبت فوت در مهلت قانونی تکمیل شده است.

• مبانی مفهومی و تجربی

نظام ثبت یا ثبت وقایع حیاتی به مجموعه فعالیت‌هایی اطلاق می‌گردند که در زمینه اطلاعات شخصی وقایع حیاتی مربوط به اشخاص می‌باشند. به منظور درک بهتر از مفهوم ثبت می‌توان آن را به شرح زیر تعبیر و تفسیر نمود: «نگارش کلیه اتفاقات وقایع حیاتی در طول زندگی افراد از بدو تولد تا به هنگام وفات همراه با تغییرات و تحولات رویدادهای مربوط به آنان که این وقایع (اتفاقات) در دفاتر مخصوص ثبت و در بایگانی‌های ادارات ثبت احوال نگهداری می‌شود.

اسناد و مدارک ناشی از ثبت وقایع حیاتی در خدمت دو هدف جامع و گسترده قرار می‌گیرند در مرحله اول مدارک شخصی و موقعیت اجتماعی را مبتنی بر واقعیت‌ها مشخص می‌نماید مانند: سن، محل تولد یا مرگ، مشخصات والدین و یا شرایطی که به هنگام وفات اتفاق افتاده و غیره که هر کدام از اینها در امور اداری و امور

1. Secondary Analysis

اجتماعی دولت به لحاظ اینکه با شخص مرتبط است از اهمیت خاصی برخوردار است. در مرحله دوم اطلاعات مندرج در اسناد و مدارک ثبت وقایع حیاتی (تولد، مرگ، ازدواج و طلاق) مربوط به داده‌های آمارحیاتی که مشتمل بر نرخ تولد، نرخ ازدواج، نرخ مرگ‌ومیر به طور کلی، نرخ مرگ‌ومیر در کودکان و نوزادان علل مرگ‌ومیر شاخص‌های مهم حیاتی دیگر که نشانگر میزان ترکیب و تغییرات حاصله و دیگر مسائل مرتبط با امور بهداشت و درمان می‌گردد. اطلاعات کامل در خصوص دو موضوع مطروحه نقش اساسی در ایجاد نظام ثبت صحیح اجتماعی دارند. به طور کلی وقایع حیاتی که در حال حاضر به عنوان واحدهای آمارحیاتی شناسایی شده‌اند همیشه اینطور به رسمیت شناخته نشده بودند. (رحمانی، ص ۱۶۲)

• نتایج فرضیات بخش ولادت

فرضیه اول: در فرضیه اول تحقیق «تفاوت توزیع پاسخگویانی است که دیرثیتی ولادت را عدم اطلاع یا اطلاع از قوانین ثبت احوال برحسب شغل اظهار کرده اند.» این فرضیه با توجه به آزمون χ^2 دو طرفه پذیرفته شد. بدین معنا که تعداد ۱۸۷ نفر از کل پاسخگویان از قوانین ثبت احوال اطلاع نداشته‌اند که ۷۲ نفر از اعلام کنندگان در رده شغلی آزاد و ۶۰ نفر در گروه شغلی خانه‌دار می‌باشند. با توجه به آزمون χ^2 دو طرفه $X^2=۱۶/۱$ و $Sig=۰/۰۸$ به دست آمده اعلام کنندگان ثبت به موقع رابطه بین دو متغیر ثبت در مهلت قانونی ناشی از اطلاع یا عدم اطلاع از قوانین ثبت احوال با وضع فعالیت اعلام کنندگان رد گردید. بنابراین می‌توان گفت برای جلوگیری از وقفه دیرثیتی ولادت و اثرات سوء کم‌ثبتی از طرق مختلف مانند رسانه‌های ارتباطی جمعی قوانین ثبت وقایع حیاتی به اطلاع مردم و مسئولین مرتبط برسد.

فرضیه دوم: در فرضیه دوم تحقیق «تفاوت توزیع پاسخگویانی است که دیرثیتی ولادت را به علت وجود یا عدم پرونده فاقد ورقه بزرگسال برحسب شغل اظهار کرده‌اند.» این فرضیه با توجه به آزمون χ^2 دو طرفه پذیرفته شد. بدین معنا که ۷۸٫۹ درصد از اعلام کنندگان دارای پرونده فاقد ورقه بزرگسال می‌باشند که در گروه شغلی خانه‌دار قرار دارند. بنابراین پرونده‌های فاقد ورقه بزرگسال به دلیل تنگناهای قانونی و مشکلاتی که بر سر راه اجرای دستورالعمل اجرایی ماده ۴۵ قانون ثبت احوال (هرگاه هویت و تابعیت افراد مورد تردید واقع گردد و مدارک لازم جهت اثبات آن ارائه نشود مراتب برای اثبات هویت به مراجع انتظامی و برای اثبات تابعیت به شورای تأمین شهرستان ارجاع و در صورت تأیید طبق مقررات اقدام خواهد شد) به ویژه در استان‌های مرزی وجود دارد عملاً موجبات تأخیر در ثبت ولادت آنها و فرزندانشان به وجود آمده است، چون تصمیم‌گیری در این موارد فراسازمانی می‌باشد به لحاظ تسریع و تعیین تکلیف متقاضیان، همکاری و هماهنگی بیشتر سایر ارگانهای دست اندرکار لازم می‌باشد.

فرضیه سوم: در فرضیه سوم تحقیق «تفاوت توزیع پاسخگویانی است که دیرثیتی ولادت را به علت استفاده یا عدم استفاده از بیمه خدمات درمانی برحسب شغل اظهار کرده‌اند.» این فرضیه با توجه به آزمون χ^2 دو طرفه پذیرفته

شد. بدین معنا که ۱۳۹ نفر از اعلام کنندگان علت ثبت ولادت را به دلیل مزایا استفاده از خدمات بیمه درمانی ذکر کرده‌اند که ۷۳ نفر آنان در رده شغلی آزاد و ۴۱ نفر در رده شغلی خانه‌دار قرار دارند.

فرضیه چهارم: در فرضیه چهارم تحقیق «تفاوت توزیع پاسخگویی است که دیرثیتی ولادت را عدم شناسنامه والدین یا وجود شناسنامه والدین برحسب سن اظهار کرده‌اند.» این فرضیه با توجه به آزمون گاما رد شد. بدین معنا که ۵۵,۶ درصد از اعلام کنندگان در گروه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال قرار دارند و با اینکه شناسنامه والدین در دسترس بوده است به موقع برای ثبت ولادت اقدام نکرده‌اند.

فرضیه پنجم: در فرضیه پنجم تحقیق «تفاوت توزیع پاسخگویی است که دیرثیتی ولادت را عدم اطلاع یا اطلاع از قوانین ثبت احوال برحسب سن اظهار کرده‌اند.» این فرضیه با توجه به آزمون ضریب همبستگی پیرسون پذیرفته شد. بدین معنا که تعداد ۲۲۵ نفر از اعلام کنندگان دیرثیتی ولادت از قوانین ثبت احوال اطلاع نداشته‌اند. یعنی ۶۸,۴ درصد از اعلام کنندگان در گروه سنی بالاتر از ۳۰ سال قرار دارند که از قوانین ثبت احوال بی‌اطلاع می‌باشند. بنابراین علت عدم اطلاع از قوانین ثبت احوال عامل موثر در دیرثیتی ولادت‌ها می‌باشد. این رابطه در اعلام کنندگان مهلت قانونی ولادت رد گردید.

فرضیه ششم: در فرضیه ششم تحقیق «تفاوت توزیع پاسخگویی است که دیرثیتی ولادت را به علت وجود یا عدم پرونده فاقد ورقه بزرگسال برحسب تحصیلات اظهار کرده‌اند.» این فرضیه با توجه به آزمون ضریب همبستگی کندال پذیرفته شد. بدین معنا که ۵۵,۵ درصد از اعلام کنندگان دارای پرونده فاقد ورقه بزرگسال می‌باشند که در رده تحصیلی ابتدایی قرار دارند. بنابراین اعلام کنندگانی که دیرثیتی ولادت را به علت وجود پرونده فاقد ورقه بزرگسال اعلام کرده‌اند دارای تحصیلات کمتری می‌باشند به طوری که ۸۱,۴ درصد آنان از در سطح ابتدایی و راهنمایی قرار دارند.

فرضیه هفتم: در فرضیه هفتم تحقیق «تفاوت توزیع پاسخگویی است که دیرثیتی ولادت را عدم اطلاع یا اطلاع از قوانین ثبت احوال برحسب تحصیلات اظهار کرده‌اند.» این فرضیه با توجه به آزمون خی‌دو پذیرفته شد. بدین معنا که ۸۰,۵ از اعلام کنندگان در رده تحصیلی ابتدایی و راهنمایی از قوانین ثبت احوال اطلاع نداشته‌اند. بنابراین عدم اطلاع از قوانین ثبت احوال عاملی موثر در دیرثیتی ولادت می‌باشد. همچنین این رابطه در ثبت ولادت مهلت قانونی پذیرفته گردید. بدین معنا که اعلام کنندگانی که دارای تحصیلات بالاتری می‌باشند به موقع نسبت به ثبت ولادت اقدام کرده‌اند.

فرضیه هشتم: در فرضیه هشتم تحقیق «تفاوت توزیع پاسخگویی است که دیرثیتی ولادت را به علت امتیاز دریافت سهام و عدم دریافت سهام عدالت برحسب تحصیلات اظهار کرده‌اند.» این فرضیه با توجه به آزمون خی‌دو پذیرفته نشد. ۱۴۶ نفر از اعلام کنندگان در رده تحصیلی ابتدایی و راهنمایی بیان نموده‌اند که امتیاز دریافت

سهام عدالت تأثیری در دیرثیتی ولادت نداشته و علت‌های دیگر باعث دیرثیتی ولادت می‌باشد. و همچنین ۴۲ درصد از اعلام‌کنندگان در رده تحصیلی دبیرستان و لیسانس همین نظر را داشته‌اند. این رابطه هم در مورد ثبت ولادت‌های مهلت قانونی رد گردید.

برای مقایسه سنی مراجعه‌کنندگان در گروه اول (ثبت با تأخیر بیش از یکسال) و گروه دوم (ثبت در مهلت قانونی) نتایج واریانس به دست آمده حاکی از آن است که بین سن مراجعه‌کنندگان ثبت ولادت با تأخیر بیش از یکسال و مهلت قانونی تفاوت وجود دارد به طوری که سن مراجعه‌کنندگان در ثبت مهلت قانونی جوان تر از گروهی می‌باشند که ثبت با تأخیر داشته‌اند. به نظر می‌آید، علت آن وجود پرونده‌های فاقد ورقه بزرگسال می‌باشد که در این تحقیق ۱۰,۲ درصد را شامل می‌گردد. همچنین ثبت ولادت مردان در مهلت قانونی بیشتر از ثبت ولادت زنان در مهلت قانونی است به طوری که ۶۰,۵ درصد را به خود اختصاص داده است.

• نتایج فرضیات فوت

فرضیه اول: در فرضیه اول تحقیق «تفاوت توزیع پاسخگویی است که دیرثیتی فوت را عدم اطلاع یا اطلاع از قوانین ثبت احوال برحسب تحصیلات اظهار کرده‌اند.» این فرضیه با توجه به آزمون خی دو پذیرفته نشد. بدین معنا که ۷۴,۱ درصد از اعلام‌کنندگان در رده تحصیلی ابتدایی و راهنمایی از قوانین ثبت احوال اطلاع داشته‌اند ولی اقدامی به ثبت فوت نکرده‌اند و عوامل دیگری به نظر می‌آید مانند نداشتن متولی گورستان، محصور نبودن گورستان‌ها، استفاده از یارانه‌های دولتی علت عمده برای دیرثیتی فوت می‌باشد.

فرضیه دوم: در فرضیه دوم تحقیق «تفاوت توزیع پاسخگویی است که دیرثیتی فوت را به علت وجود یا عدم وجود مشکلات خانوادگی و سهل انگاری خانوادگی برحسب تحصیلات اظهار کرده‌اند.» این فرضیه با توجه به آزمون خی دو پذیرفته شد. بدین معنا که ۷۰,۳ درصد از اعلام‌کنندگان در رده تحصیلی ابتدایی و راهنمایی به علت سهل انگاری و مشکلات خانوادگی علت دیرثیتی فوت را اعلام نموده‌اند. بنابراین اعلام‌کنندگانی که دارای سطح سواد کمتری می‌باشند علت دیرثیتی فوت را سهل انگاری و مشکلات خانوادگی اعلام کرده‌اند که عامل موثر بر دیرثیتی فوت می‌باشد.

فرضیه سوم: در فرضیه سوم تحقیق «تفاوت توزیع پاسخگویی است که دیرثیتی فوت را به علت استفاده و عدم استفاده از معافیت فرزند دوم برحسب تحصیلات اظهار کرده‌اند.» این فرضیه با توجه به آزمون خی دو پذیرفته شد. به طوری که ۱۱۹ نفر علت ثبت فوت را استفاده از معافیت فرزند دوم و ۲۸ نفر عدم استفاده از معافیت اعلام کرده‌اند که ۶۷,۲ درصد اعلام‌کنندگان در سطح ابتدایی و راهنمایی علت ثبت فوت را استفاده از معافیت فرزند دوم اعلام کرده‌اند. بنابراین عامل معافیت برای فرزندان بعدی در دیرثیتی فوت موثر است.

فرضیه چهارم: در فرضیه چهارم تحقیق «تفاوت توزیع پاسخگویانی است که دیرثیتی فوت را استفاده و عدم استفاده از گواهی حصر وراثت برحسب سن اظهار کرده‌اند.» این فرضیه با توجه به آزمون Eta پذیرفته شد. بدین معنا که ۱۲۹ نفر از اعلام کنندگان علت ثبت فوت را نیاز به گواهی حصر وراثت اعلام کرده‌اند که ۵۱,۲ درصد آنان در گروه سنی از کمترین تا ۳۰ سال می‌باشد. این رابطه در مورد اعلام کنندگانی که ثبت به موقع داشته‌اند رد گردید. نتایج تحلیل واریانس با توجه به سیگمای به دست آمده نشان می‌دهد که بین سه گروه سنی افراد مراجعه کننده برای ثبت واقعه به خاطر نیاز به حصر وراثت تفاوت معناداری وجود دارد. بدین معنی که هرچه سن مراجعه کنندگان کمتر باشد نیاز به حصر وراثت برای ثبت فوت بیشتر می‌گردد چرا که این گروه مراجعه کنندگان بیشتر فرزندان متوفیات می‌باشد که به علل مختلف مانند تقسیم اموال منقول و غیرمنقول برای ثبت فوت مراجعه نموده‌اند.

فرضیه پنجم: در فرضیه پنجم تحقیق «تفاوت توزیع پاسخگویانی است که دیرثیتی فوت را به علت آگاهی یا عدم آگاهی از قوانین ثبت احوال برحسب سن اظهار کرده‌اند.» این فرضیه با توجه به آزمون خی‌دو پذیرفته شد. بدین معنا که ۶۹,۲ درصد اعلام کنندگان از قوانین ثبت احوال اطلاع داشته‌اند که در گروه سنی کمتر از ۳۰ سال قرار دارند. بنابراین اعلام کنندگان ثبت فوت دارای سنی کمتر از ۳۰ می‌باشند که از قوانین ثبت احوال با اطلاع بوده‌اند. این رابطه در ثبت‌های مهلت قانونی هم مورد قبول واقع گردید.

فرضیه ششم: در فرضیه ششم تحقیق «تفاوت توزیع پاسخگویانی است که دیرثیتی فوت را به علت نیاز به ابطال شناسنامه و عدم نیاز به ابطال شناسنامه برحسب محل سکونت اظهار کرده‌اند.» این فرضیه با توجه به آزمون ضریب همبستگی پذیرفته نشد. بدین معنا که ۸۱,۴ درصد از اعلام کنندگان که در نقاط شهری می‌باشند نیازی به ابطال شناسنامه نداشته‌اند. بنابراین به نظر می‌آید اعلام کنندگانی که نیاز به ابطال شناسنامه نداشته‌اند بیشتر فوت شدگانی باشد که در گروه سنی ۴-۰ قرار دارند. نتایج واریانس به دست آمده واریانس بین گروهها و درون گروهها حاکی از آن است که بین سن مراجعه کنندگان در ثبت فوت باتأخیر بیش از یکسال و مهلت قانونی تفاوت قابل ملاحظه‌ای وجود ندارد و تقریباً در هر دو گروه سن آنها یکسان می‌باشد.

• مهمترین عوامل شناخته شده موثر بر دیرثیتی ولادت و فوت

۱. عدم اطلاع از قوانین ثبت احوال

تعداد ۱۸۷ نفر از اعلام کنندگان بخش ولادت به علت عدم آگاهی از قوانین ثبت احوال اقدام به ثبت ولادت ننموده‌اند. همچنین سطح سواد عامل موثر در دیرثیتی ولادت در این تحقیق بود بطوری که ۸۰,۵ درصد از اعلام کنندگان در سطح ابتدایی و راهنمایی قرار داشته‌اند. در این پژوهش ۶۸,۴ درصد بالاتر از ۳۰ سال سن داشته‌اند که از قوانین ثبت احوال بی‌اطلاع بوده‌اند اما اعلام کنندگان ثبت در مهلت قانونی که از قوانین ثبت احوال آگاهی داشته‌اند سنی کمتر از ۳۰ سال داشته‌اند و جوان بودن این گروه قابل ملاحظه می‌باشد.

در بخش فوت ۷۴٫۱ درصد از قوانین ثبت احوال اطلاع داشته‌اند اما اقدامی به ثبت فوت نکرده‌اند. به نظر می‌آید که به دلایل دیگر از جمله عدم نیاز به شناسنامه، نداشتن ثروت و ملک و... باشد و ۴۳٫۶ درصد از اعلام‌کنندگان ثبت فوت در گروه سنی ۳۰ و ۴۰ سال بالاتر قرار دارند که از قوانین اطلاع نداشته‌اند. بنابراین با توجه به اینکه یکی از اقلام اساسی و اصلی برنامه‌ریزی صحیح و درست در کشور ثبت به موقع وقایع حیاتی می‌باشد و لزوم بکارگیری آن برای دست اندرکاران برنامه‌ریزی امری انکارناپذیر خواهد بود، لذا برای جلوگیری از وقفه در این امر مهم و اثرات سوء کم ثبتی و یا دیرثیتی آن باید از طرق مختلف وسایل ارتباط جمعی به اطلاع مردم و مسئولین مرتبط برسد.

۲. وجود پرونده فاقد ورقه بزرگسال

۷۸٫۹ درصد از اعلام‌کنندگان دارای پرونده فاقد ورقه بزرگسال هستند که در رده شغلی خانه‌دار قرار دارند. ملاحظه می‌شود به علت وجود این پرونده‌ها اعلام‌کنندگان دارای شغل‌های دولتی نمی‌باشند بلکه ۱۰٫۵ درصد در گروه شغلی آزاد و ۱۰٫۵ درصد در گروه شغلی کارگر و کشاورز قرار دارند و درصدی در گروه کارمندان ملاحظه نمی‌شود. ۸۱٫۴ درصد کسانی که دارای پرونده فاقد ورقه بزرگسال می‌باشند در سطح تحصیلات ابتدایی و راهنمایی قرار دارند. بدین معنا کسانی که دارای پرونده فاقد ورقه می‌باشند از سطح سواد کمتری برخوردارند. لذا به دلایل مختلف تعداد قابل توجهی فاقد شناسنامه وجود دارند که به دلیل تنگناهای قانونی و مشکلاتی که بر سر راه اجرای دستورالعمل اجرایی ماده ۴۵ قانون ثبت احوال به ویژه در استان‌های مرزی وجود دارد عملاً موجبات تأخیر در ثبت وقایع حیاتی آنها و فرزندانشان به وجود آمده است، چون تصمیم‌گیری در این موارد فراسازمانی می‌باشد به لحاظ تسریع و تعیین تکلیف متقاضیان، همکاری و هماهنگی بیشتر سایر ارگانهای دست اندرکار را طلب می‌نماید.

۳. استفاده از بیمه خدمات درمانی

۱۳۹ نفر از اعلام‌کنندگان ثبت ولادت به علت استفاده از بیمه خدمات درمانی اقدام به ثبت ولادت نموده‌اند که ۵۳ درصد آنها در گروه شغلی آزاد قرار دارند. بنابراین پوشش همگانی افراد برای بیمه یکی از عوامل مهم برای رفع مشکل دیرثیتی‌ها می‌گردد.

۴. عدم وجود شناسنامه والدین

۵۵٫۶ درصد از اعلام‌کنندگان با اینکه دارای شناسنامه می‌باشند ولی اقدامی به ثبت ولادت نموده‌اند. به نظر می‌رسد عوامل دیگر مانند انتخاب نام فرزند، وجود پرونده فاقد ورقه که در این تحقیق ۱۱٫۷ درصد را شامل می‌شود عامل موثر بر دیرثیتی‌ها می‌باشد.

۵. مشکلات و سهل انگاری خانوادگی

۱۲۱ نفر علت دیرثیتی ولادت را مشکلات خانوادگی اعلام نموده‌اند که ۷۰٫۳ درصد آنان در سطح ابتدایی و

راهنمایی قرار دارند. بدین معنا که هرچه سطح سواد اعلام کنندگان کمتر باشد ثبت وقایع ولادت به علت فقدان انگیزه مثبت در بین مردم تأثیر به‌سزایی در دیرثیتی وقایع حیاتی را به دنبال داشته است. به عبارتی مردم به طور طبیعی و عرفی در انجام امور جاری به انگیزه‌ها و مزیت‌ها برای تعیین اولویت و فوریت کارهای روزانه خود اهمیت می‌دهند. به طور مثال اگر دریافت بنزین با نرخ دولتی مستلزم ثبت نام و دریافت کارت سوخت است کسی در این کار کوچکترین تردیدی به خود راه نمی‌دهد و بی‌درنگ اقدام می‌کند. برای تشویق ثبت به هنگام وقایع به نظر می‌رسد چنین مزیت و ترجیحی برای مردم تعریف نشده است. همچنین اگر منافع فردی و اجتماعی در ثبت به موقع تأثیر دارد همانگونه هم دیرثیتی موجب مضرات و خسارت اجتماعی می‌گردد. بنابراین می‌توان با اعمال سیاست‌های تشویقی و تنبیهی مشکل را حل نمود.

• مهمترین عوامل شناخته شده کم ثبتی واقعه فوت

۱. عوامل فرهنگی: در بیشتر مناطق خصوصاً مناطق روستایی و عشایری، مردم به لحاظ انسجام و زندگی خانوادگی گسترده به راحتی حاضر به ابطال شناسنامه فرد متوفی نمی‌شوند، از طرفی در این تحقیق که اعلام کنندگان از قوانین آگاهی داشته‌اند باز هم به دلایلی برای ثبت فوت اقدامی انجام ندادند. چنانچه الزام قانونی در این موارد وجود داشته باشد و سیاست‌های خاصی را برای ثبت به موقع اعمال نمایند از کم ثبتی و دیرثیتی فوت جلوگیری می‌گردد.

۲. عوامل اقتصادی: در این تحقیق ملاحظه می‌شود ۱۲۹ نفر از اعلام کنندگان ثبت فوت را به علت نیاز به گواهی حصر وراثت اعلام کرده‌اند که بیشتر در گروه سنی از کمترین تا ۳۰ سال قرار دارند. یکی از عواملی که باعث می‌شود بستگان متوفی نسبت به اعلام و ثبت وقایع وفات فرد متوفی اقدامی نکنند نداشتن ثروت و تقسیم ارث است. لذا در صورتی که فرد متوفی فاقد ثروت و املاک باشد، بستگان دلیلی بر اعلام و ثبت وفات متوفی نمی‌دانند.

۳. عوامل اجتماعی: در مناطق کشور گورستان‌هایی وجود دارد که گذشته از محصور نبودن خصوصاً در مناطق روستایی و شهرهای کوچک و نداشتن متولی به منظور اعلام به موقع وفات و پراکندگی و متعدد بودن گورستان‌های محلی و عدم کنترل بر روی آنها ثبت فوت آنها به موقع انجام نمی‌شود.

• پیشنهادات و راهکارها

توسعه یک سیستم ثبت وقایع حیاتی بستگی به کاربرد و مصارف منظور شده برای آمارهای حیاتی دارد. شناخت ارزش این اطلاعات به عنوان یک ابزار تحقیقاتی و سازماندهی اجتماعی از عوامل مهم برای تحول در سیستم ثبت وقایع حیاتی است. بررسی یک جمعیت به لحاظ تجزیه و تحلیل دموگرافیک در قالب مفاهیم حجم، صفات و ویژگی‌ها، توزیع جغرافیایی، وضع تندرستی و سلامتی از اهمیت بالایی در تعیین زندگی اقتصادی و

اجتماعی جمعیت برخوردار است. سیستم ثبت وقایع حیاتی و سازماندهی و دقت عمل آن بستگی کامل به تشکیلات و سازماندهی کشورها دارد. هر کشوری که سیستم ثبت وقایع حیاتی آن منظم، دقیق و کارآمد باشد، سازماندهی کل جامعه نیز دقیق بوده و در غیر این صورت عکس این موارد صادق می‌باشد. از طرف دیگر با مروری به مباحث و نظریات، آمارها، گزارشات و نیز تجربیات سایر کشورها ملاحظه می‌شود که در بسیاری از کشورها و به خصوص کشورهای کمتر توسعه یافته یا در حال توسعه ثبت وقایع حیاتی از وضعیت مطلوب برخوردار نبوده و اغلب با دیرثیتی و کم ثبتی مواجه می‌باشند. اصلاح ثبت وقایع حیاتی را می‌بایست از چند جنبه مورد توجه قرار داد. نخست بخشی که در قالب فعالیت‌های ثبت احوال قرار دارد، از آنجایی که مأموریت ثبت احوال عامل کلیدی در سیستم ثبت وقایع حیاتی محسوب می‌شود هر کوششی که برای بهبود سیستم به وجود آید معمولاً باید از مأموریت ثبت احوال شروع شود. دوم مواردی است که به اعلام‌کننده مربوط می‌شود که در این تحقیق مدنظر می‌باشد. جنبه دیگر نیز به اصلاح سیستم ثبت، جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، گزارشات آماری و همچنین تحلیل داده‌ها و نتایج حاصل از آن مربوط می‌گردد. بنابراین با توجه به یافته‌های این تحقیق و نظرات اعلام‌کنندگان در دیرثیتی و ثبت به موقع ولادت و فوت پیشنهادهای و راهکارهایی به شرح ذیل ارائه می‌گردند:

• تبلیغات و اطلاع‌رسانی

در این تحقیق ملاحظه می‌شود که ۵، ۸۰ درصد اعلام‌کنندگان به علت عدم آگاهی از قوانین ثبت احوال به موقع برای ثبت وقایع اقدام نکرده‌اند. بنابراین پیشنهادهای به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

- اطلاع‌رسانی از طریق رسانه ملی شامل (صدای و سیمای استانها، شبکه سراسری، خانه‌های بهداشت، بیمارستانها، مطبوعات، جراید، مسئولین ادارات تابعه) انجام گردد
- تهیه و تدوین برنامه‌های آموزشی در صدا و سیمای مرکز استان، تهیه فیلم، سریال و انیمیشن
- اطلاع‌رسانی از طریق شوراها و دهیاریها و شبکه اعلام و دستگاههای اجرایی
- اطلاع‌رسانی از طریق جراید محلی و کتب درسی و آموزشی
- در این تحقیق همانگونه که ملاحظه گردید سطح سواد اعلام‌کنندگان دیرثیتی کمتر از اعلام‌کنندگان ثبت در مهلت قانونی می‌باشد. بنابراین با توجه به اینکه بیشترین سهم تأخیر در اعلام وقایع مربوط به افراد کم‌سواد می‌باشد. نحوه تبلیغ و اطلاع‌رسانی و آگاهی دادن از مسئولیت‌ها و وظایف متقابل این گروه از مردم نسبت به سازمان ثبت احوال باید بومی شود و هر منطقه با شرایط خودش برنامه‌ریزی و اجرایی گردد.

وضع و اصلاح قوانین و تشکیلات

- بازنگری و اصلاح برخی از قوانین و مقررات و دستورالعمل‌های مربوط به ثبت وقایع حیاتی و انتخاب نام و نام خانوادگی، به عنوان مثال افزایش مهلت قانونی ثبت مولید از ۱۵ روز به ۳۰ روز
- ۵۳ درصد به علت استفاده از بیمه خدمات درمانی اقدام به ثبت ولادت نموده‌اند. بنابراین پیشنهاد می‌شود پوشش همگانی بیمه خانواده‌ها از سوی دولت محقق گردد.
- بیشترین علت دیرثیتی به علت وجود پرونده‌های فاقد ورقه بزرگسال در بخش ولادت می‌باشد که با تعیین تکلیف و شفاف سازی قوانین ناظر بر ازدواج اتباع بیگانه با زنان ایرانی و اطفال آنان می‌توان گامی در رفع مشکل

دیرثیتی ولادت برداشت.

• تقویت مدیریت متمرکز سازمان ثبت احوال کشور با توجه به نقش ذاتی آن در ثبت و تولید اطلاعات و آمار وقایع حیاتی با ایجاد همگرایی در اقدامات سایر دستگاههای دست اندرکار ثبت وقایع حیاتی از قبیل وزارت امور خارجه، قوه قضائیه، وزارت بهداشت، نیروی انتظامی، سازمان ثبت اسناد، اداره کل اتباع بیگانه، شورای تأمین، شورای امنیت ملی از طریق: الف) تشکیل شوراهای هماهنگی در سطوح ملی، استان و شهرستان و با بهره گیری از شوراهای عالی و استانی موجود که ارتباط موضوعی دارند. ب) ایجاد ارتباط بین دستگاهها از طریق شبکه‌های رایانه‌ای و سامانه ثبت یکپارچه وقایع حیاتی.

• با توجه به وجود تقاضای زیاد در جامعه برای پذیرش فرزند خوانده توسط خانواده‌ها به دلیل نازایی یا حتی نگهداری کودکان بانیت‌های خیرخواهانه، ایجاد تسهیلات قانونی بیشتر در واگذاری سرپرستی اطفال بدون سرپرست به متقاضیان می‌تواند در کاهش دیرثیتی واقعه تولد تأثیر داشته باشد.

• با فراهم نمودن تمهیدات لازم برای محصور کردن و کنترل کلیه گورستان‌ها و گماردن مسئول و اعلام به موقع وقایع وفات به سازمان ثبت احوال می‌توان تا حد زیادی به کاهش این معضل کمک کرد.

• تسهیل روند دستیابی به شناسنامه نوزادان و یا ثبت واقعه فوت یکی از راهکارهای تشویق به ثبت مولید در مهلت قانونی، تسهیل مراحل ثبت می‌باشد. با گماردن یک مأمور ثبت احوال در بیمارستان‌های سطح شهر (با هدف ارائه شناسنامه قبل از مرخص شدن بیمار از بیمارستان) و در گورستان‌ها (ارائه مجوز دفن بعد از ثبت واقعه) و بکار بردن تدابیر لازم شاهد کاهش آمار عدم ثبت وقایع خواهیم بود.

• آموزش کارکنان ثبت احوال از طریق برنامه‌های آموزشی و برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت ضمن خدمت، به خصوص در مورد افرادی که با ثبت وقایع حیاتی در ارتباط می‌باشند. مسلماً برگزاری چنین دوره‌هایی با افزایش آگاهی مأمورین ثبت احوال نسبت به وظایفشان و نیز در مورد اعلام‌کنندگان وقایع حیاتی، می‌تواند از عوامل موثر در بهبود ثبت وقایع حیاتی محسوب گردد.

• اجرای برنامه‌های منظم دهگردشی و سرکشی به موقع به روستاها و نیز ایجاد نمایندگی‌های ثبت احوال در نقاط دور دست و پرجمعیت و همچنین استفاده از رابطین و افراد امین ثبت احوال در روستاهای فاقد خانه بهداشت و نیز مناطق عشایری.

• تعامل مناسب ادارات و سازمان ثبت احوال با سایر نهادهای مرتبط در ثبت وقایع حیاتی همانند وزارت بهداشت و درمان و دانشگاههای علوم پزشکی (شامل ماماها و پزشکان، مسئولین مراکز درمانی، بیمارستان‌ها، زایشگاهها و خانه‌های بهداشت روستایی)، شهرداری‌ها و مسئولین گورستان‌ها، استانداری، فرمانداری‌ها، نیروی انتظامی، پزشک قانونی، دهیارها و مسئولین شورای‌های شهری و روستایی، رابطین ثبت احوال، نهضت سوادآموزی و غیره می‌تواند گامی موثر در رفع کم‌ثبتی باشد.

• مطالعه ساختارهای موجود در کشور که مرتبط با رویدادهای ولادت و فوت هستند و طراحی زیرساخت مناسب اطلاع رسانی رویدادها و شکل‌گیری شورای هماهنگی ثبت وقایع حیاتی در استان و شهرستان‌ها در راستای اطلاع‌رسانی و تحقق ثبت وقایع حیاتی در فرصت زمانی اعلام شده به عنوان یک راهکار اساسی پیشنهاد می‌گردد. همانطور که می‌دانیم یکی از موارد نارسایی در سیستم ثبت وقایع حیاتی در سطح کشور، عدم آگاهی

مردم نسبت به اهمیت و ارزش داده‌های مبتنی بر وقایع حیاتی و آمارهای جمعیتی و نیز وظایف آن در این زمینه می‌باشد. بنابراین انجام تبلیغات باتوجه به شرایط خاص هر منطقه و بهره‌گیری مناسب از امکانات آن به روشهای گوناگون از طریق رسانه‌های ارتباطی بخصوص سیمای جمهوری اسلامی که با توجه به پوشش و نفوذ زیاد تأثیرات انکارناپذیری دارد. در این مورد با تهیه یک مجموعه برنامه‌های کوتاه و متوالی با استفاده از روش‌های جذاب هنری و سرگرم‌کننده می‌توان پیامهای آگاهی‌دهنده را به درون جامعه و به ویژه روستاییان منتقل کرد.

- یکی از مشکلات حادث شده، بحث حاشیه‌نشینی شهرهاست که وقایع اعلام نشده و با تأخیر در اعلام آنها کمتر از مناطق روستایی نیست. لذا در این بخش هم برنامه‌ریزی ویژه‌ای صورت گیرد و در مقابل دهگردشی به حاشیه گردشی شهرها توجه گردد.

• راهکارهای مبتنی بر فناوری

- استفاده بیشتر و بهینه از فناوری نوین اطلاعات و نیز بهره‌گیری به روز و مناسب از سیستم‌ها و خدمات رایانه‌ای و مخابراتی به صورت شبکه‌های متصل و آنلاین، به منظور توانایی به روزرسانی و به هنگام نمودن داده‌های پایگاه اطلاعات جمعیتی کشور و نیز ارائه خدمات حضوری تا تنظیم سند سجلی نوزاد با استقرار مأمورین ثبت‌احوال در محل بیمارستان‌ها و زایشگاههایی که بیشترین آمار ولادت را داشته‌اند و سپس ارسال شناسنامه توسط پست سفارشی به آدرس متقاضی، می‌تواند عامل تشویق و تأثیرگذاری در ثبت بدون تأخیر و خطای ولادت داشته باشد. (در این تحقیق ۵۹,۳ درصد اعلام‌کنندگان علت ثبت به موقع را استقرار مأمور ثبت احوال در بیمارستانها اعلام نموده‌اند).

- طراحی و پیاده‌سازی سیستم مکانیزه ثبت وقایع حیاتی، اقدام مهم و ضروری است که برای تنظیم و ثبت اسناد سجلی وفات و صدور شناسنامه در کلیه ادارات تابعه و نیز در زایشگاههای شهرستان‌های استان که نماینده ثابت اداره ثبت احوال در آن بیمارستان مستقر دارند مورد استفاده قرار گیرد. با استفاده از این سیستم‌ها اسناد سجلی و وفات و شناسنامه‌ها که قبلاً به صورت دستی و توسط مأمورین تنظیم می‌شد به صورت رایانه‌ای تنظیم و شناسنامه نیز با طرح جدید در ابعاد پاسپورت و توسط رایانه چاپ و تحویل متقاضی می‌شود. این موضوع باعث کاهش اشتباهات احتمالی و نوشتاری مأمورین ثبت‌احوال خواهد شد.

راهکارهایی که ارائه شده در این تحقیق علاوه بر یافته‌های تحقیقات پیشین نظرات اعلام‌کنندگان است که کلید اصلی ثبت به موقع وقایع حیاتی در این تحقیق می‌باشد و آنچه می‌تواند بیشترین تأثیر را بر ثبت به موقع ولادت و فوت در مناطق استانها داشته باشد اطلاع‌رسانی مداوم از مهلت ثبت ولادت و فوت از طریق رسانه‌ها، جراید، مطبوعات و خانه‌های بهداشت باشد.

منابع

۱. امیرخسروی، ارژنگ، فرهادی، یداله «وضعیت ثبت رویدادها و سطح مرگ و میر مطالعه موردی شهرستان دامغان» فصلنامه جمعیت شماره ۷، ۱۳۷۳، صفحه ۴
۲. زنجانی، حبیب‌الله، «بررسی مرگ‌ومیر در ایران از داده‌های ثبت احوال»، فصلنامه جمعیت، شماره ۳ و ۴، ۱۳۷۲، صفحه ۶۹-۷۰
۳. محسنی، محمدرضا، «بررسی علل دیرثیتی و کم‌ثبتی وقایع حیاتی در استان خراسان رضوی» ۱۳۸۸
۴. میرزایی، خلیل، «پژوهش و پژوهشگری و پژوهشنامه نویسی» چاپ اول، آذرخش، ۱۳۸۸
۵. سازمان ثبت احوال کشور، «راهکارهای عملی برای رفع موانع ثبت وقایع حیاتی با تأکید بر رویدادهای ولادت و فوت» ۱۳۸۷
۶. سازمان ثبت احوال کشور، «بررسی تأثیر عوامل درون و برون سازمانی بر وضعیت ثبت وقایع با تأکید بر آمارهای ولادت و فوت» ۱۳۸۵
۷. سازمان ثبت احوال، «کتاب راهنما در باره آموزش در نظام‌های ثبت احوال و آمارهای حیاتی» ۱۳۷۷
۸. کاظمی پور، شهلا، «روشهای مقدماتی تحلیل جمعیت» چاپ اول، ۱۳۷۱، انتشارات دانشگاه پیام نور
۹. رشیدی، ابراهیم، «بررسی و مقایسه روند ثبت مرگ و میر و محاسبه نرخ آن در کشور» دانشگاه تهران، ۱۳۷۹
۱۰. لوکاس، دیوید. درآمدی بر مطالعات جمعیتی، ترجمه حسین محمودیان، نشر دانشگاه تهران، ۱۳۸۱
۱۱. گزارش «طرح پایش کشوری ثبت رویدادهای حیاتی»، تیرماه ۱۳۸۷ سازمان ثبت احوال کشور، دفتر آمار و اطلاعات جمعیتی
۱۲. دفتر آمار و اطلاعات جمعیتی سازمان ثبت احوال «گزارشات آماری ولادت و فوت سالهای ۸۵ و ۸۷»
۱۳. مرکز آمار ایران، «تعیین شاخص‌های کیفیت داده‌های ثبتی»، برای ارزیابی کیفیت داده‌های مذکور، ۱۳۸۸
۱۴. میریان، رحمدل، «رتبه‌بندی عوامل تأخیر در ثبت ولادت و فوت»، ۱۳۸۵ دفتر آمار و اطلاعات جمعیتی
۱۵. سرائی، حسن، روشهای مقدماتی تحلیل جمعیت با تأکید بر باروری و مرگ‌ومیر، ۱۳۸۱، تهران، دانشگاه تهران
۱۶. ازکیا، مصطفی، روش تحقیق کاربردی، ۱۳۸۲، تهران انتشارات اطلاعات
۱۷. علیرضا، ابدی، بررسی مشکلات ثبت مرگ‌ومیر و علل مربوطه در کشور و ارائه راهکارهای مناسب، ۱۳۷۸، فصلنامه جمعیت، شماره ۲۹ و ۳۰
۱۸. مجموعه‌ای از قوانین، آئین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و رویه‌های سجلی، جلد اول، سازمان ثبت احوال کشور، پاییز ۱۳۶۹
19. Roland, pressat, the dictionary of demography, Christopher Wilson
20. Christopher. J.L. Murray, Alan D. Lopes «The Global Burden of Disease» volum1 Rethinking DALYS, WHO, Harvard school of public Health, World Bank. 1996.
21. www. Oftab.ir-khorasan-P1.php